

MULTIDISCIPLINARY ACADEMIC NOTES. THEORY, METHODOLOGY AND PRACTICE

Proceedings of the XVII International Scientific and Practical Conference

Tokyo, Japan
May 03 – 06, 2022

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

UDC 01.1

The XVII International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic notes. Theory, methodology and practice», May 03 – 06, 2022, Tokyo, Japan. 1153 p.

ISBN – 979-8-88526-741-0

DOI – 10.46299/ISG.2022.1.17

EDITORIAL BOARD

<u>Pluzhnik Elena</u>	Professor of the Department of Criminal Law and Criminology Odessa State University of Internal Affairs Candidate of Law, Associate Professor
<u>Liubchych Anna</u>	Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kharkiv, Ukraine, Scientific secretary of Institute
<u>Liudmyla Polyvana</u>	Department of Accounting and Auditing Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko, Ukraine
<u>Mushenyk Iryna</u>	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Mathematical Disciplines, Informatics and Modeling. Podolsk State Agrarian Technical University
<u>Oleksandra Kovalevska</u>	Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs Dnipro, Ukraine
<u>Prudka Liudmyla</u>	Odessa State University of Internal Affairs, Associate Professor of Criminology and Psychology Department
<u>Slabkyi Hennadii</u>	Doctor of Medical Sciences, Head of the Department of Health Sciences, Uzhhorod National University.
<u>Marchenko Dmytro</u>	PhD, Associate Professor, Lecturer, Deputy Dean on Academic Affairs Faculty of Engineering and Energy
<u>Harchenko Roman</u>	Candidate of Technical Sciences, specialty 05.22.20 - operation and repair of vehicles.
<u>Belei Svitlana</u>	Ph.D., Associate Professor, Department of Economics and Security of Enterprise
<u>Lidiya Parashchuk</u>	PhD in specialty 05.17.11 "Technology of refractory non-metallic materials"
<u>Kanyovska Lyudmila Volodymyrivna</u>	Associate Professor of the Department of Internal Medicine
<u>Levon Mariia</u>	Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Scientific direction - morphology of the human digestive system
<u>Hubal Halyna Mykolaiivna</u>	Ph.D. in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor

65.	Безпалова О.І. ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ НАДАННЯМ ТА ОТРИМАННЯМ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	335
66.	Бодыкова А.Г., Ескалиева З.М. КОРРУПЦІЯ КАК АКТУАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ	338
67.	Глушаченко В. РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ УКРАЇНА	344
68.	Кірін Р.С. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ МІЛІТАРНОГО ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПРАКТИКА	347
69.	Майстренко М., Черевко В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ДОКАЗІВ ДОПУСТИМИМИ	358
70.	Момбек К., Оспанова Д.А., Жуминова А.Б. ОСОБЕННОСТИ ЮРИДИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ	361
71.	Поклонська О.Ю. ІНСТИТУТ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ	366
72.	Суліцький В.В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	369
73.	Чулінда Л.І., Бакула З. COVID-19 І ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ	375
74.	Шульга А.М. ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ	378

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Суліцький Вадим Володимирович

кандидат психологічних наук, доцент

Інститут людини Київського університету імені Бориса Грінченка

Вивчення законодавчої та нормативно-правової бази Департаменту кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС) доводить, що проведені реформи дуже повільно наближають цю державну структуру до європейської пенітенціарної демократичної моделі виконання та відбування покарання. На даний час одним із пріоритетів служби залишається питання вдосконалення організації та проведення соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими, дотримання прав осіб, які перебувають у конфлікті із законом. Наш аналіз стану проблеми вказує на недостатні зусилля саме у цьому напрямку діяльності, який не забезпечує ефективної індивідуальної корекції поведінки засуджених для їх виправлення та ресоціалізації, що призводить до невідповідності до життя у соціумі після звільнення з установ виконання покарань і, як наслідок, до значної кількості випадків вчинення повторних кримінальних правопорушень і злочинів.

Як свідчить власна практика, ефективність діяльності у напрямках виправлення і ресоціалізації засуджених забезпечується організацією та проведенням комплексної соціально-виховної та психологічної роботи в установах виконання покарань. Ми вважаємо, що зниження рецидивної та повторної злочинності можливо через приведення до каяття осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, з метою їх подальшої соціалізації. Для цього, на наш погляд, треба:

- доопрацювати накази Міністерства Юстиції України «Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи з засудженими», «Про затвердження Порядку реалізації у виправних і виховних колоніях програм диференційованого виховного впливу на засуджених до позбавлення волі»;

- реформувати та вдосконалити діяльність психологічної служби установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, що має вирішувати головне завдання пенітенціарних закладів – «приведення до щирого усвідомленого каяття засуджених», використовуючи вже напрацьовані та практично-доведені сучасні напрями психологічного забезпечення та супроводження процесів відбування та виконання покарань.

Наприклад, розробка та доопрацювання проєктів наказів Міністерства юстиції України «Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи з засудженими» не вирішує питання щодо розмежування функцій відділів соціально-виховної та психологічної роботи установ виконання покарань (на наш погляд, цю назву у подальшому краща замінити на «пенітенціарні заклади») на виховну, соціальну та психологічну. У той же час, ми передбачаємо, що

поняття «виховання» не відповідає сучасним вимогам і не спонукає засуджених до каяття, а, навпаки, змушує вчиняти «усвідомлений опір» будь-яким діям з боку адміністрації. Злочинець, що повстав проти суспільства, ненавидить його і майже завжди вважає себе правим, а його винним.

Про роль і місце виховання в структурі виправлення та ресоціалізації засуджених суперечки серед науковців почалися ще в 90-х роках ХХ сторіччя. Ми бачимо потребу у розмежуванні відділів соціально-виховної та психологічної роботи установ виконання покарань на дві самостійні структури: психологічне бюро та відділ соціального забезпечення та супроводження засуджених. Як варіант, у пенітенціарному закладі можуть діяти відділи творчості засуджених і зв'язків з засобами масової інформації та громадськими організаціями.

Треба зазначити, що деякі рішення та позиції керівництва Міністерства юстиції України щодо місця та ролі психологічної служби в даному інституті влади не є послідовними. На сьогоднішній день роль психологічної роботи з засудженими зводиться тільки до вирішення проблем профілактики суїцидів, вивчення новоприбулих засуджених і підготовки їх до життя на волі. Можливо ми помиляємося, але каяття та робота з засудженими у цьому напрямку не передбачається.

Щире усвідомлене каяття – це поетапний процес, кінцевим результатом якого повинно стати усвідомлення: власної провини у вчиненому злочині; готовності відбути встановлений термін покарання; дотримання норм і правил в установах виконання покарань; важливості правослухняної поведінки в соціумі.

На першому етапі цей процес включає:

- явку з повинною;
- визнання вини;
- допомогу слідству;
- відшкодування матеріальних і моральних збитків потерпілому;
- принесення публічних вибачень потерпілому;
- відсутність причетності до кримінальної субкультури;
- наявність умов, можливостей і бажання бути правослухняною людиною у подальшому житті.

На другому етапі визначаються індивідуально-психологічні особливості особистості, що характеризують ставлення засудженого до:

- процесу слідства;
- вироку суду;
- строку покарання;
- потерпілого;
- свідків;
- суду.

На третьому етапі засуджений, під час відбування покарання, демонструє усвідомлене позитивне ставлення: до праці, режиму, соціально-педагогічної та психологічної роботи; освіти; громадського впливу.

Під час четвертого етапу засуджений, після відбування покарання в місцях позбавлення волі: веде правослухняний спосіб життя; не має випадків порушення закону; має позитивні соціальні зв'язки; працює; бере активну участь

у житті громади тощо.

У наш час пріоритетним заходом повинна стати розробка та прийняття комплексу документів і змін у законодавство держави, що чітко визначають організацію, місце, роль, функції, напрями, форми та методи діяльності психологічних служб установ виконання покарань і слідчих ізоляторів ДКВС України.

Тому, першим кроком у пенітенціарній реформі України стає «перегляд змісту старих понять і категорій державного та суспільного життя». Другим кроком повинний бути перегляд змісту функцій, методів і форм діяльності органів і установ ДКВС України в межах обраної пенітенціарної доктрини – «правове, соціальне, психологічне забезпечення та супроводження процесів виконання та відбування покарання». Третім кроком – втілення у практичну діяльність головної концепції виправлення та ресоціалізації засуджених – теорії каяття. Четвертий крок реформи, на нашу думку, полягає у визначенні ефективних діагностичних методів щодо визначення ступенів, рівнів, якості, стабільності, щирості й усвідомленості каяття, як результату виправлення засудженого і його готовності до подальшої участі в процесах ресоціалізації та соціалізації.

Але, щоб змінити діяльність психологічної служби установ виконання покарань, повинні бути внесені відповідні зміни в законодавство України, в тому числі, кримінально-виконавчий кодекс (далі – КВК). Для підвищення ролі психологічної служби в діяльності установ виконання покарань, ми пропонуємо певні зміни та доповнення у законодавство.

Як ми бачимо, мета та завдання, що викладені у статті 1 КВК, не відповідає у повній мірі сучасній європейській пенітенціарній доктрині. По-перше, до цілей треба додати "приведення засуджених до щирого усвідомленого каяття". По-друге, у завдання покласти положення про "психологічне забезпечення та супроводження процесів відбування та виконання покарань". По-третє, а можливо першочергово, «Кримінально-виконавчий кодекс України» замінити на «Пенітенціарний кодекс України» та привести цей закон у відповідність до лексично-морфологічного значення цього терміну.

Що стосується принципів кримінально-виконавчого законодавства, виконання та відбування покарань, на нашу думку, до них треба додати поняття "збереження психічного та психологічного здоров'я". Це доповнення допоможе вирішити комплекс питань, які пов'язані із збереженням людської гідності у засуджених під час їх знаходження у місцях позбавлення волі, та покладає моральну відповідальність на працівників пенітенціарних закладів за дотримання етичних правил і норм поведінки з особами, які відбувають покарання в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах. Треба зазначити, що запропоновані доповнення у статті 1 та 5 повністю відповідають міжнародним нормам та Європейським тюремним правилам.

Виправлення засудженого трактується КВК, як «процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки», а ресоціалізація – «це свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена

суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві». Необхідною умовою ресоціалізації є виправлення засудженого [1].

Основними засобами виправлення та ресоціалізації засуджених є встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим), суспільно корисна праця, соціально-виховна робота, загальноосвітнє та професійно-технічне навчання, громадський вплив. Ми пропонуємо додати «психологічне забезпечення та супроводження». Таким чином, формування щирого усвідомленого каяття, буде забезпечуватися психологічним вивченням ставлення засудженого до: режиму; праці; соціально-виховної роботи (краще – соціально-педагогічної); освіти; результатів громадського впливу.

Головною проблемою сучасного Кримінально-виконавчого кодексу України є те, що в ньому ототожнюються поняття соціально-виховна та соціально-психологічна робота, що є науково-методологічною помилкою. Загалом, роль і місце психолога у пенітенціарних закладах у кодексі не визначені, а психологія згадується тільки в контексті: соціально-психологічне відділення; соціально-психологічне вивчення; соціально-психологічна програма; психолого-педагогічний вплив; психодіагностика, психотерапія та психокорекція.

Ми пропонуємо до КВК додати статтю «Психологічне супроводження та психологічне забезпечення процесів виконання та відбування покарань».

Психологічне супроводження процесу відбування покарань – комплекс заходів, спрямованих на збереження психічного здоров'я засуджених, надання своєчасної психологічної допомоги, профілактика негативних психоемоційних станів, які виникають у засуджених у процесі відбування покарання.

Психологічне супроводження процесу виконання покарань – надання консультативно-методичної та практичної допомоги з психологічних проблем співробітникам пенітенціарних закладів, які виникають між персоналом і засудженими у процесі виконання покарань.

Психологічне забезпечення процесу відбування покарань – розробка та впровадження у життєдіяльність засуджених психологічних програм, які спрямовані на їх самовдосконалення, саморозвиток, підвищення самоосвіти, попереджають негативний вплив позбавлення волі на особистість та навчають їх прийомам позитивної адаптації до суспільних умов, які змінюються.

Психологічне забезпечення процесу виконання покарань – розробка та впровадження у повсякденну роботу працівників пенітенціарних закладів науково-практичних рекомендацій щодо роботи з різними категоріями засуджених у звичайних та надзвичайних ситуаціях життєдіяльності.

Основним результатом діяльності пенітенціарних закладів щодо виправлення, ресоціалізації засуджених, психологічного забезпечення та супроводження процесів виконання та відбування покарань – є щире усвідомлене каяття особи, яка відбуває покарання, встановлене судом.

Окрім цього, до переліку структурних дільниць установ виконання покарань (стаття 94), на наш погляд, треба включити: психологічне бюро (центр). Далі додати п 7: «...у психологічному бюро (центрі) обладнується кризовий стаціонар, в якому перебувають засуджені, які мають негативні психоемоційні

стани, потребують підвищеного контролю з боку психологів і участі у додаткових системних психокорекційних і психопрофілактичних програмах».

Також, до Кримінально-виконавчого кодексу додати статті:

1. Психологічна робота з засудженими до позбавлення волі.

Психологічна робота – є комплексом заходів, спрямованих на психодіагностичне вивчення, проведення психопрофілактичної, психокорекційної, консультативної, просвітницької та дослідницької роботи, а також психологічного супроводження та забезпечення процесів виконання та відбування покарань.

Психологічна робота з засудженими до позбавлення волі проводиться з метою збереження їх психічного здоров'я, зменшення негативного впливу перебування в умовах пенітенціарного закладу, надання своєчасної психологічної допомоги та проведення психологічних заходів, які спрямовані сприяти виправленню, щирому усвідомленому каяттю та ресоціалізації засуджених. супроводження та психологічне забезпечення процесу відбування покарання засуджених.

Участь засуджених у психологічних заходах, які проводяться в психологічних бюро (центрах) колоній, враховується при визначенні ступеня їхнього виправлення, а також при застосуванні заходів заохочення та стягнення.

Розпорядком дня колоній повинний бути передбачений час на участь засуджених у психологічних заходах, участь в яких для них є самостійним вибором.

Психологічні заходи спрямовані на забезпечення ефективності програм диференційованого виховного впливу на засуджених з урахуванням їхньої поведінки, психологічних особливостей, психічного стану та ступеня соціальної занедбаності.

Психологічні програми, заходи з засудженими повинні враховувати можливості залучення засуджених до самовдосконалення, приведення його до щирого усвідомленого каяття.

2. Основні напрями, форми та методи психологічної роботи із засудженими до позбавлення волі.

У колоніях проводиться індивідуально-психологічна психодіагностична, психопрофілактична, психокорекційна робота та групова психотренінгова, психодіагностична, психопрофілактична, психокорекційна робота із засудженими, а також інші його види, що сприяють становленню їх на життєву позицію, яка відповідає правовим нормам і вимогам суспільно корисної діяльності, та сприяє їх щирому усвідомленому каяттю.

Психологічна робота із засудженими організовується в індивідуальних і групових формах на основі психологічних принципів і методів.

Таким чином, запропоновані нами зміни та доповнення в Кримінально-виконавчий кодекс України, будуть першим кроком у приведення Державної кримінально-виконавчої служби України у відповідність до державної пенітенціарної доктрини.

Подальші кроки передбачають:

- заміну назви Кримінально-виконавчий кодекс на Пенітенціарний кодекс

України;

- визнання юридичного статусу психологічної служби в пенітенціарних закладах, що сприяє подальшій гуманізації процесів відбування та виконання покарань;

- розмежування повноважень між соціально-педагогічною та психологічною роботою із засудженими до позбавлення волі при збереженні їх взаємодії;

- суттєвий вплив на якість роботи, що проводиться з засудженими щодо їх виправлення, приведення до усвідомленого щирого каяття, ресоціалізації та подальшої соціалізації.

- сприяння зменшенню ризиків повторних злочинів і кримінальних правопорушень серед осіб, які звільнилися із місць позбавлення волі;

- вдосконалення науково-методичної роботи щодо вирішення питань психологічного супроводження та забезпечення виконання та відбування покарань;

- покращення роботи з засудженими особовим складом пенітенціарних закладів;

- сприяння збереженню психічного здоров'я засуджених.

Список літератури:

1. Електронний ресурс. Кримінально-виконавчий кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення 21.04.2022 року).